

УДК 33.331.522

Лепетюха Н.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Баличева К.В.
студентка
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ANALYSIS OF THE UKRAINIAN LABOR MARKET AND DETERMINING THE BASIC TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE KHARKIV REGION

АНОТАЦІЯ

У статті проведено дослідження сучасного стану ринку праці в Україні та її регіонах. На основі аналізу статистичних даних визначено основні тенденції розвитку ринку протягом останніх років. Для детального аналізу регіонального ринку праці наведено дослідження Харківської області як однієї з найбільш розвинених в Україні. Сформовано цілісне уявлення про ситуацію на ринку праці в даному регіоні та виявлено найбільш конкурентні сфери зайнятості.

Ключові слова: ринок праці, підприємство, безробіття, вакансії, зайнятість населення.

АННОТАЦИЯ

В статье проведено исследование современного состояния рынка труда в Украине и ее регионах. На основе анализа статистических данных определены основные тенденции развития рынка в последние годы. Для детального анализа регионального рынка труда приведены исследования Харьковской области как одной из наиболее развитых в Украине. Сформировано целостное представление о ситуации на рынке труда в данном регионе и выявлены наиболее конкурентные сферы занятости.

Ключевые слова: рынок труда, предприятие, безработица, вакансии, занятость населения.

ANNOTATION

The article analyzes the current state of the labor market in Ukraine and its regions. On the basis of analysis of statistical data, the main trends of market development in recent years have been determined. For a detailed analysis of the regional labor market, the study of the Kharkiv region as one of the most developed in Ukraine is presented. A coherent picture of the labor market situation in the region and the identification of the most competitive employment areas has been formed. coherent picture of the labor market situation in the region and the identification of the most competitive sphere of activity is formed.

Keywords: labor market, enterprise, unemployment, vacancies, employment of the population.

Постановка проблеми. У сучасному світі ринок праці є одним з основних складників ринкової економіки, де відбуваються процеси формування попиту та пропозиції на особливий товар – робочу силу. Динамізм соціально-економічних відносин, який з'являється у процесі формування ринку праці, є фундаментальним, тому саме йому варто приділяти особливу увагу. Ринок праці в Україні нині має свої специфічні особливості, які потребують аналізу для надання рекомендацій щодо його подальшого розвитку, тому особливо актуальним є аналіз тенденцій,

що склалися на ринку праці України, за різними показниками, а також виявлення перспективних сфер розвитку в подальшому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми розвитку українського ринку праці багато уваги приділяли в своїх роботах Д.П. Богиня, Н.С. Власенко, В. Капітан, Т.М. Соколова [1–5] та ін. Автори розглянули досить важливі аспекти у сфері зайнятості населення, а саме в регулюванні зайнятості населення, проблемах безробіття та зайнятості на українському ринку праці та зробили вагомий внесок у вирішення вказаних проблем.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць, необхідно зауважити, що динамізм економічних змін як у нашій країні, так і в світі зумовлює необхідність сучасних досліджень ринку праці для підвищення ефективності його функціонування.

Мета статті полягає в аналізі ринку праці та виявленні основних тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення темпів соціально-економічного розвитку України і додавання йому інноваційного характеру тісно пов'язано з формуванням і розвитком ринку праці. Ринок праці – важлива і багатопланова сфера економічного і соціально-політичного життя суспільства.

Останнім часом ринок праці в Україні стикається з безліччю проблем і протиріч. Особливо це стосується сектора молодіжного ринку праці, а отже, проблеми з працевлаштуванням відчувають люди 17–26 років. Щорічно в Україні спостерігається близько 18% безробітної молоді (понад 200 тис. осіб), причиною безробіття стає проблема з працевлаштуванням після закінчення вищих і професійних навчальних закладів [11]. Незважаючи на це, багато підприємств відчувають нестачу кваліфікованої робочої сили, оскільки сьогодні зростає попит саме на ті професії, що не є популярними серед абітурієнтів. При цьому юристами та економістами держава забезпечена на декілька років уперед.

У цьому розрізі особливу увагу варто приділити регіональному ринку праці, оскільки саме він забезпечує ефективне використання трудових ресурсів у державному секторі економіки. Для проведення аналізу ринку праці були вибрані найпопулярніші Інтернет-джерела для пошуку роботи, а саме: work.ua [8], rabota.ua [9], HeadHunter [10] тощо. У цьому аналізі обмежимося регіонами, що входять до складу України, крім окупованої території АР Крим. У табл. 1 наведено розподіл по регіонах оголошень про вакансії та резюме.

Як видно з табл. 1, у всіх регіонах кількість резюме перевищує кількість наявних вакансій щонайменше в 1,3 рази. Середнє значення по всіх регіонах становить 2,6 пошукача на одну запропоновану вакансію. Найбільша кількість вакансій передбачає роботу в основних чотирьох регіонах: у Києві, Дніпропетровській, Одеській та Харківській областях. Також даний аналіз свідчить, що у великих містах роботодавці найчастіше шукають продавників та адміністративний персонал. У туристичних центрах – Львові та Одесі – дефіцит на фахівців у сегменті HoReCa. У промислових регіонах попит існує на фахівців-виробничників.

Варто зазначити, що в 2014 р. у країні відбулися дії, що спричинили вкрай нестабільну політичну ситуацію, у зв'язку із цим трапилися суцільні скорочення на ринку праці, що вда-

рили по професійній ланці і допоміжному персоналу: компанії скорочували 13–14% штату через закриття або скорочення бізнесу в проблемних регіонах. 13% компаній призупинили набір нових співробітників, а ще у 33% закриті лише ключові вакансії. 13% компаній у 2014 р. відправляли працівників у неоплачувану відпустку. Однак, незважаючи на кризу, заробітні плати співробітникам зберегли. Взагалі в 2014 р. пропозиція робочих місць знизилася на 30%. Слід наголосити, що після шоку 2014 р. ситуація на українському ринку праці більш стабілізувалася. За даними Державної служби статистики (Держстату) та Пенсійного фонду України, чисельність зайнятого населення у віці 15–70 років у I півріччі 2017 р. становила 16,1 млн. осіб (у I півріччі 2016 р. – 16,2 млн. осіб). Рівень зайнятості становив 56,0% (у I півріччі 2016 р. – 56,2%). Зокрема, у міських поселеннях цей показник становив 56,9%, а у сільській місцевості – 54,0%. Рівень зайнятості серед чоловіків був вище, ніж серед жінок, відповідно 61,1% та 51,4%. Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (61,6%), Харківській (60,5%), Київській (58,3%) та Дніпропетровській (57,9%) областях, а найнижчий – у Волинській (48,8%), Донецькій (49,5%) та Тернопільській (50,8%) областях [6; 7].

Протягом 2017 р. у нашій державі тривало зростання попиту на робочу силу. Динаміка

Таблиця 1

Розподіл оголошень про вакансії та резюме між регіонами України

Регіон	Вакансії		Резюме		Кількість пошукачів на 1 вакансію
	%	частота	%	частота	
м. Київ	37	81463	39,1	222091	2,7
Дніпропетровська	9,8	21671	9,7	54872	2,5
Одеська	7,6	16822	6,2	35447	2,1
Харківська	6,4	14173	8,6	48604	3,4
Львівська	5,8	12873	4,6	26203	2
Запорізька	3	6712	3,7	20895	3,1
Київська	2,3	5131	1,9	10533	2,1
Миколаївська	1,9	4215	1,7	9583	2,3
Вінницька	1,8	4013	1,8	10416	2,6
Черкаська	1,7	3826	1,5	8353	2,2
Полтавська	1,6	3612	2,4	13603	3,8
Івано-Франківська	1,4	2998	0,8	4307	1,4
Херсонська	1,3	2899	1,2	6746	2,3
Хмельницька	1,3	2855	1	5648	2
Волинська	1,3	2832	0,7	4047	1,4
Рівненська	1,3	2764	0,9	5076	1,8
Тернопільська	1,1	2498	0,6	3135	1,3
Житомирська	1,1	2494	1,6	8814	3,5
Чернігівська	1,1	2423	1	5956	2,5
Сумська	1	2213	1,2	6603	3
Кіровоградська	0,9	2010	0,9	5293	2,6
Закарпатська	0,9	1947	0,6	3416	1,8
Чернівецька	0,9	1923	0,6	3379	1,8
Донецька	0,5	1107	1,2	6789	6,1
Луганська	0,1	278	0,2	1162	4,2

кількості вакансій у розрізі видів діяльності, за даними приватних сайтів пошуку роботи, суттєво відрізнялася. Так, тривало прискорення зростання кількості вакансій в ІТ-сфері, сферах дизайну, спорту, діловодства, страхування та юриспруденції (частка вакансій у цих видах діяльності на початок вересня перевищувала 20% від загальної кількості). Натомість у більшості інших видів діяльності зростання кількості вакансій сповільнилося (найбільше – у медицині та фармацевтиці, видавничій справі та поліграфії, бухгалтерії тощо). Згідно з даними ДСЗУ, рівень навантаження на одне вільне робоче місце порівняно з минулим роком суттєво знизився (до чотирьох осіб). Варто відзначити, що на ринку праці України задіяна приблизно однакова кількість чоловіків та жінок. Водночас сьогодні, як і декілька років тому, чоловіки шукають роботу набагато активніше. Відсоток представників сильної статі, залучених до процесу пошуку роботи, навіть збільшився на 7%. Однак як чоловіки, так і жінки, що працюють, роблять внесок у розвиток економіки країни фактично рівною мірою.

Аналіз вікової структури показав, що дедалі активніше до пошуку роботи долучається молодь віком до 25 років. Проте більшу частку економічно активного населення сьогодні становлять жінки та чоловіки віком від 26 до 45 років. При цьому тенденції щодо освіти протягом десятиліття залишилися доволі стабільними. Основна частина тих, хто шукає роботу, мають вищу освіту. Якщо поглянути на ті професійні сфери, у яких пошукачі були більш активними впродовж останніх десяти років, то ситуація відрізняється. Так, наприклад, у 2007 р. частіше шукали роботу у сфері продажів – 14%. Водночас сьогодні лідерство займають сфери ІТ та телекомунікацій – по 11% відповідно.

За видами економічної діяльності кожна п'ята вакансія пропонується на підприємствах та установах переробної та добувної промисловості, у торгівлі та ремонті автотранспорту (15%), у державному управлінні й обороні; соціальному страхуванні (12%), освіті або на транспорті (9%), охороні здоров'я або сільському господарстві (5%). За професійними групами найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників з інструментом (19%) на професіоналів та на робітників з обслуговування, експлуатації устаткування (по 16%), а також на працівників сфери торгівлі та послуг (14%) [6]. За конкретними професіями – це водії, швачки, слюсарі, електромонтери, електрогазозварники, токарі, муляри тощо. Також затребувані працівники сфери послуг (продавці, кухарі, офіціанти, перукарі, охоронники тощо). У сільськогосподарському секторі – агрономи, трактористи та робітники з обслуговування сільськогосподарського виробництва. Залишається високим попит на професіоналів та фахівців із досвідом роботи: лікарів, фармацевтів, інженерів різних галузей,

юристів, викладачів, економістів, бухгалтерів, а також ІТ-фахівців.

Для більш детального аналізу регіонального ринку праці проведемо дослідження одного з найбільш розвинених регіонів – Харківської області.

У цілому 2017 р. можна назвати роком роботодавця, оскільки пропозиція претендентів перевищувала кількість вакансій. Така тенденція, проте, спостерігалася не весь рік. Попередні роки для харківського ринку праці було характерно переважання кількості вакансій, тоді як число претендентів – нижче. Загальне число вакансій у 2017 р. порівняно з 2016 р. знизилося на 12%, а при цьому кількість резюме зросла майже вдвічі порівняно з минулим роком. Таким чином, якщо в 2016 р. на кожну вакансію припадало 0,88 резюме, то в 2017 р. цей показник становив 1,03 резюме на одну вакансію [9].

Як видно з рис. 1, у 2017 р. значно впав попит на фахівців у сфері нерухомості та будівництва, перекладачів, дизайнерів і маркетологів. При цьому кількість вакансій ІТ-спеціалістів зросла на 32%. Крім того, у цьому році стали більш затребуваними водії й охоронці – попит на них виріс на 44%. Також на 11% зросла кількість вакансій, які пропонують роботу за кордоном, а медичні працівники та фармацевти стали популярніші на 10%. Розглядаючи такий показник, як кількість кандидатів на одну вакансію, можна відзначити його зростання. Найвища конкуренція на вакансію спостерігалася серед топ-менеджерів і керівників – 2,92 кандидата, а також серед ІТ-спеціалістів – два кандидата на вакансію. При цьому в 2016 р. це значення було набагато нижче – 0,6 кандидата на одну вакансію. У цілому можна сказати, що практично в усіх сферах спостерігається зростання даного показника [4].

Розглядаючи динаміку конкуренції на вакансію з 2008 р., можна простежити ситуацію на ринку праці. Розпочата в 2008 р. економічна криза мала значні наслідки в 2009 р., тоді на одну вакансію припадало 1,96 кандидата. Далі ситуація на ринку праці стала поступово поліпшуватися, і, як можна помітити, у 2011–2012 рр. був навіть невеликий дефіцит робочої сили. Це було пов'язано з поступовим зміцненням української економіки. У 2013–2014 рр. ситуація знову почала погіршуватися, і число претендентів на одну вакансію стало зростати. Але в 2015–2016 рр. знову спостерігалася поступова стабілізація ринку праці – робоча сила знову перебувала в нестачі. На одну вакансію в 2015 р. доводилося 0,63 кандидата, а в 2016 р. – 0,88. 2017 р. також продовжив зростання цього показника, тепер на одну вакансію припадає 1,03 кандидата. Це свідчить про новий можливий виток безробіття.

Середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15–70 років у серед-

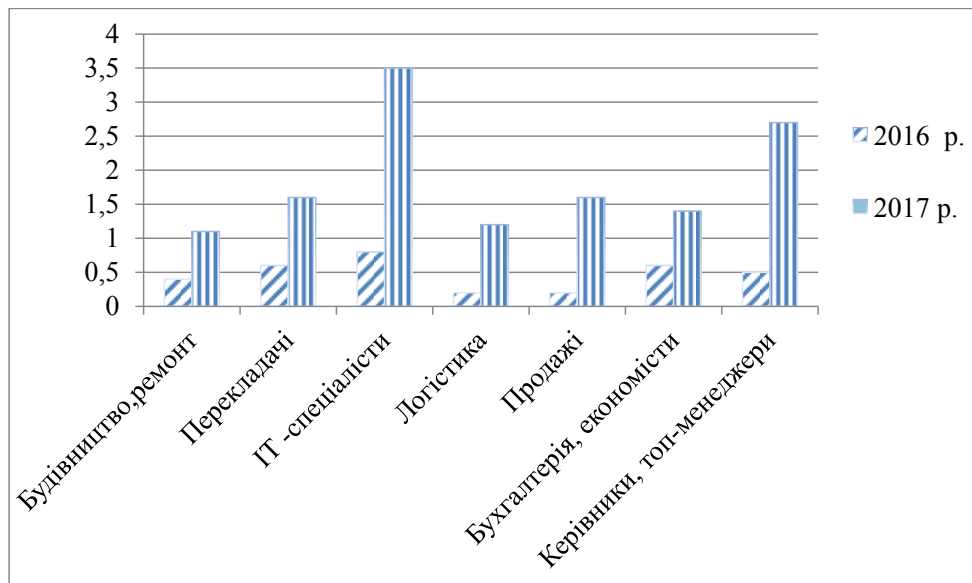

Рис. 1. Число резюме на одну вакансію, 2016–2017 рр.

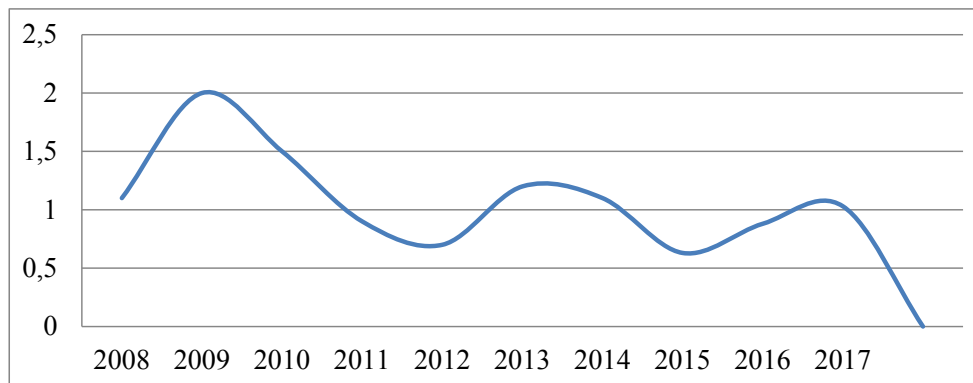

Рис. 2. Кількість резюме на одну вакансію, 2008–2017 рр.

ньому за 2017 р. становила 1 330,4 тис. осіб, із них 1 251,6 тис. осіб були зайняті економічною діяльністю, а решта (78,8 тис.) – безробітні, тобто особи, які не мали роботи, але активно її шукали як самостійно, так і за допомогою державної служби зайнятості. Рівень зайнятості населення становив: у віці 15–70 років – 60,8%, у працездатному віці – 71,2%. Рівень безробіття серед економічно активного населення віком 15–70 років становив 5,9%, а працездатного віку – 6,1%.

Середньооблікова чисельність штатних працівників підприємств, установ та організацій області у 2017 р. становила 555,5 тис. осіб.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна відзначити, що у цілому ринку праці Харкова були притаманні такі тенденції:

1) 2017 р. – рік роботодавця: число резюме збільшилося, а вакансій пропонувати стали менше;

2) зростання попиту на IT-спеціалістів, а також на водіїв, охоронців і медичних працівників;

3) найбільша конкуренція на робоче місце – серед топ-менеджерів і IT-спеціалістів;

4) харків'яни стали активніше шукати роботу, через що на ринку виникає надлишок робочої сили.

Підводячи підсумки, можна сказати, що нестабільна соціально-економічна обстановка в країні істотно впливає на ринок праці Харкова. Але порівняно з попередніми роками ситуація стає більш сприятливою, а конкуренція на ринку праці зростає.

Висновки. Ситуація на ринку праці України за останні роки значно поліпшилася. Найбільша кількість зайнятого населення спостерігається у сфері оптової та роздрібної торгівлі, сільському господарстві та промисловості. Серед найбільш затребуваних професій на ринку праці за останні роки виділяють спеціалістів у IT-сфері, продажах та маркетингу. На сучасному етапі, коли національна економіка зростає, активізувався й попит на робочу силу. При цьому відносно вищими темпами зростає попит на кваліфікованих працівників. Отже, для ефективного функціонування ринків праці необхідно передусім забезпечити збалансованість попиту та пропозиції робочої сили у професійно-кваліфі-

каційному розрізі через державне регулювання, яке зможе привести структуру пропозиції робочої сили у відповідність до попиту на ньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: навч. посіб.; 3-є вид. К.: Знання-Прес, 2012. С. 270.
2. Статистика ринку праці: міжнародні стандарти та національний досвід: навч. посіб. / За ред. Н.С. Власенко, Н.В. Григорович, Н.В. Рубльової. К.: Август Трейд, 2006. С. 12–16.
3. Довжук Б.С. Перспективи діяльності державної служби зайнятості. Ринок праці та зайнятість населення. 2010. № 1. С. 120.
4. Капітан В. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості в Україні. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 47–51.
5. Соколова Т.М. Структура зайнятості та безробіття: проблеми та тенденції. Україна: аспекти праці. 2010. № 2. С. 7–11.
6. Національний банк України. Офіційне Інтернет-представництво. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
8. Сайт для пошуку роботи. URL: <https://www.work.ua>.
9. Сайт для пошуку роботи. URL: <https://rabota.ua>.
10. Сайт для пошуку роботи. URL: <https://kharkov.hh.ua>.
11. Численність зайнятого населення України. URL: <http://goo.gl/y0bAjH>.